

*Бубін Алла Олександрівна
к.пед.н., старший викладач
кафедри дошкільної освіти,
Луцький педагогічний коледж*

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ФРІДРІХА ФРЕБЕЛЯ

Особистісно орієнтована педагогіка XXI століття потребує переосмислення і творчого використання педагогічної спадщини різних історичних епох. Ми вивчаємо історію розвитку педагогічної думки через призму сприйняття життя і творчої діяльності видатних педагогів минулого, адже їх громадсько-педагогічна діяльність дає сучасним педагогам чіткий світоглядний орієнтир щодо виховання дитини.

Для теорії та практики дошкільної освіти значущими є ідеї видатного педагога, засновника дитячого садка Фрідріха Фребеля. Видатні діячі дошкільного виховання (С. Русова, Н. Лубенець, К. Ушинський, О. Усова та ін.) вивчали та аналізували педагогічну систему Ф. Фребеля, рекомендували використовувати його ідеї з урахуванням особливостей національного виховання та соціокультурних умов.

Теоретичні засади педагогіки Ф. Фребеля будуються на визнання провідної ролі виховання, його освітніх можливостей у розвитку дитини. Метою виховання педагог вважав розвиток природних здібностей дитини. Він наголошував, що виховання повинно керувати «саморозкриттям дитини», але, на думку вченого, саме розкриття неможливе без зовнішніх впливів, тому необхідні різноманітні засоби виховання й види діяльності, що і забезпечать розвиток здібностей, задатків та інтересів дитини [3, с. 138].

У 1837 р. у Бланкенбурзі Ф. Фребель відкрив «заклад для ігор та занять дітей молодшого віку», який поклав початок новому типу виховних закладів для дітей дошкільного віку. У 1840 р. педагог дав йому назву «дитячий садок», у якій закладено два значення: з одного боку, діти перебувають переважно під безпосереднім впливом природи, з іншого, педагоги піклуються про дітей подібно до того, як садівник дбає про рослини саду, надаючи їм усе необхідне для розвитку, усуваючи шкідливі впливи [1, с. 22].

Мету та зміст діяльності дитини у дитячому садку визначено так: дітям даються знання, завдяки яким укріплюється їх тіло, вправляються почуття, розвивається розум; діти знайомляться з природою і людським світом, їм надається моральне, трудове, естетичне виховання. Таким чином, проголошувалося завдання всебічного розвитку дитини [4, с. 75].

Педагог вважав, що у дошкільному віці для розвитку дитини недостатньо тільки домашнього виховання. За Ф. Фребелем діти в ранньому віці повинні отримувати досвід та вчитися досліджувати навколишній світ у колективі своїх однолітків [1, с. 23].

Ф. Фребель розробив організаційні засади діяльності дитячого садка, запропонував різноманітні види дитячої діяльності. Особливу роль він

відводив грі, вважаючи її найбільш відповідною природі дитини діяльністю. Педагог обґрунтував виховні можливості дитячих ігор і виокремив їхні види: ігри рухливі, пізнавальні, самостійні [2, с. 6].

Педагог розробив серію дидактичних матеріалів під назвою «Шість дарунків для дитячих ігор». Вони спрямовувалися не лише на сенсорний та моторний розвиток дитини, а й на її всебічний розвиток, мала на меті розвивати творчі сили дитини. Ф. Фребель запропонував систему занять, ігор, вправ з «дарунками», яка спряла засвоєнню дітьми поняття про ціле та частини, подібність предметів та їх розмаїття, рух і спокій.

Дидактичні матеріали педагога ускладнюються у відповідній послідовності. Основний методичний принцип, що лежить в основі більшої частини «дарів Фребеля» – принцип переходу від цілого до частин і знову до цілого. Матеріал Ф. Фребеля простий, систематично та поступово ускладнюється, дає можливість дитині творчо комбінувати його [3, с. 140].

Одним із найважливіших питань, пов'язаних з організацією роботи дитячого садка, Ф. Фребель вважав здійснення фахової підготовки педагогів. У 1842 році він організував підготовку вихователів для дитячих садків – так званих «садивниць», в цій назві яскраво виділялась його любов до дітей, заклик до педагогів допомагати дитині рости та розвиватися.

Головні вимоги до особистості вихователя – повага до особистості дитини, обережне ставлення до зростаючої дитячої душі, щира турбота про її фізичний, психічний, розумовий розвиток, ґрунтовна дидактико-методична підготовка, добре знання вікових особливостей дітей, врахування їх індивідуальних проявів. Особливу увагу Ф. Фребель надавав розвитку в педагогів здатності тонко відчувати та своєчасно реагувати на рухи душі дитини, допомагаючи розкритись найпотаємнішим рисам особистості [1, с. 23].

Впровадження системи педагога в більшості дитячих садків Німеччини було далеким від запланованого. Ф. Фребель представив свою педагогічну систему в досить складному викладі, який був багатьом не зрозумілим. Його послідовники залишали поза увагою теорію й використовували лише практичні розробки різноманітних занять, ігор. Ефект був прямо протилежним тому, до чого прагнув Ф. Фребель. У дитячих садках, які носили його ім'я, спостерігався: формалізм, жорстка регламентованість, суворя дисципліна [3, с. 114].

Педагогіка Ф. Фребеля позитивно прийнята як новаторська представниками педагогічної громадськості майже всіх країн Європи, США, Японії. Так, у 1911 р. в Америці у так званій паломницькій поїздки на батьківщину видатного німецького педагога взяло участь 500 осіб. Зауважимо, Ф. Фребель користувався в Америці чи найбільшою повагою й визнанням, ніж у себе на батьківщині [3, с. 127].

Американцям вдалося дійти до першооснов Ф. Фребеля, зрозуміти його істинні замисли: врахування вікових особливостей і природних потреб дітей дошкільного віку, сприяння їхньому розвитку за допомогою найбільш

притаманних цьому віку видів діяльності, забезпечення їм максимальної свободи, активності. І саме американці розпочали сміливі експерименти з модернізації дитячого садка, його перетворення на відповідних реаліям і вимогам нового часу засадах [3, с. 128].

На початку ХХ століття педагогічні ідеї видатного педагога почали впроваджуватися у практику роботи українських дитячих садків. Так, у 1907 році відкрито Фребелівський педагогічний інститут, який був найбільшим навчальним закладом з підготовки фахівців для дитячих садків. Під час навчання учениці вивчали такі предмети, як «Теорія Фребелівської системи», «Практичні заняття з дітьми за Фребелівською системою» та інші [3, с. 185].

Вітчизняні діячі дошкільного виховання вивчали педагогічні ідеї Ф. Фребеля, їх практично втілювали в народних дитячих садах на теренах України. Так, Н. Лубенець – голова Київського товариства народних дитячих садків, редактор журналу «Дошкільне виховання» присвятила порівняльному аналізу систем Фрідріха Фребеля та Марії Монтесорі працю «Фребель і Монтесорі» (1914). Вона зазначала, що ніхто з педагогів, окрім Ф. Фребеля, не віддав стільки часу, праці й уваги віковій першого дитинства. Вона вважала досконалим все запропоноване Ф. Фребелем для роботи з дітьми і радила якомога швидше використовувати в українських дитячих садках [2, с. 7].

С. Русова підкреслює, що Ф. Фребель дивиться на дитину, як на істоту Божу, людську, дитину природи, а отже, духовну, соціальну, біологічну, тобто – особистість. Саме це визначає цілі та принципи виховання: «виховання повинно провадитись відповідно природному розвитку дитини» [2, с. 7].

Отже, Ф. Фребель розробив цілісну теорію та методіку дошкільного виховання, яка ґрунтувалася на його власному педагогічному досвіді, була безпосередньо ним апробовано. Погляди педагога щодо розвивального характеру виховання, врахування індивідуальних особливостей дитини, виховних можливостей дитячих ігор, а також розроблена систему занять з «дарунками» актуальні та потребують впровадження в практику роботи сучасних закладів дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Анісімова О., Ковальчук А. Педагогічні погляди Ф. Фребеля у практиці роботи сучасного дитсадка. *Дошкільне виховання*. 2017. № 9. С. 22-24.
2. Борисова З. Фрідріх Фребель – засновник ідеї дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2002. №12. С. 5-7.
3. Улюкаєва І. Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. Київ: Видавничий дім Слово, 2016. С.133-144.
4. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки / за заг. ред. З. Н. Борисової. Київ: Вища школа, 2004. С. 74-103.